

ንቐጻልነት ጥዑይ ኤርትራዊ ሃገራዊ ስነኣእምሮ፡ ኣብ ሓደጋ ዘእቱ ተርኢዮ እዩ።

ሳምሪ ሳምሪ

ባህልን ስነምግባርን ናይ ሓደ ህዝቢ፣ ጠመርቲ ክብርታት ናይ ሓደ ሕብረተሰብ ኮይኖም ንወሎዶታት ጥጡሕ መንገዲ ዜስግሩ፣ ሓደ ክፍል ናይ ሕብረተሰብዮም ። እዞም ክብርታት፣ ዜጋታት - ብተወርሶ ወለዶምን ኣብ እዋን ምዕባዮምን ቀጻልነት ህላወኦምን - ቅኑዕ መንገዲ ኣቐዲሞም ነውርታት ዜውሕዱ፣ ውሳኔን ባህርን ኣዕጢቐም ጥዑይ ዜጋ ዝፈጥሩ ሓይሊ'ዮም ።

እዚ ሕጂ ኣብ ወጻኢ ይኹን ውሽጢ ሃገር ዝነብር ኣካላት ሕብረተሰብ እንርእዮ ዘሎና ብዙሕነት ሓሳባት ዘይጸውር ኣተሓሳስባን ባህርን፣ ኣብ መዓልታዊ ህይወትና ዝንጸባረቕ ዘሎ ባህሪ ናይ ዘይምጽውዋር፣ ካብቲ ንፍልልያት ሓሳባት ይኹን መተካእታ ርእይቶ ዘይሰምዕ፣ ዝተፈለየ ሓሳብን መስመርን ንዘርእዩ ዝኣስርን ዝቐትልን፣ ስርዓተ ህግደፍ ኣሰራርሓ ተበጊሱ ናብ ገለ ክፋል ሕብረተሰብ ዝሰረጸ ባህሊ ዝተወርሰ ኢዩ።

ብዛዕባ ሃገራዊ ጉዳያቶም ዝካትዑን ብኣኽብሮት ሓሳባቶም ዘፍስሱን ፓርላማ ይኹን ሚኒስትራት ወከልቲ ህዝብን ርእዩን ስሚዑን ዘይፈልጥ፣ ብኣንጻሩ ወግሐ ጸበሐ ኣብ ማዕከናት ዜና ዝጸረፍ፣ ዝዘልፍ፣ ዘነኣእስ ዕቡድ መላኺ ኢሳያስ እንዳሰምዐ ዝዓበየ መንእሰይ፣ ጸርፊ ከም ናይ ሓይሊ መርኣያ እንተወሰዶ፣ ከምኡ ስለ ዘይኮነስ፣ ብስንኪ እቲ ዘመሓድሮ ዘሎ ስርዓት ዘሰረጸሉ ባህሪ ኢዩ።

ሓደ መዓልቲ ውን ርእይቱኡን ሓሳቡን ተሓቲቱ ዘይፈልጥ ህዝቢ፣ ሰባት ከከም ዘእምን ሓይሊ ሓሳባቶም ዘይኮነስ ከከም ዘለዎም ሓይሊ ኢዮም ዝነብሩ ናብ ዝብል ግጉይ መደምደምታ ሓንገሉ እንተራዓመ፣ ወይ ውን ሕብረተሰባት ብናይ ሓይሊ ስነመገት ጥራይ ክናበሩ ከምዝግብኣ ጌሩ እንተወሰዶም፣ እቲ በደል ናይቲ ንኹምኡ ዝፈረዶ ስርዓት ኢዩ።

ሳዕቤን ናይዚ ናይ ካልኦት ሓሳባት ዘየእንገደ ግዝኣት 28 ዓመታት ኢዩ ድማ፣ ሎሚ ብዙሕነት ሓሳባት ዘእንግድ፣ ፍልልያቱ ብልቦና ዝመያየጥ፣ እንተዘይተሰማሚዑ ድማ ብስልጡን መንገዲ ፍልልያቱ ጸይሩ ኣብቶም ዘሰማምዕዎ ጉዳያት ብሓባር እንዳሰርሐ ናይ ምንባር ዓቕሚ ዘለዎ ሰብ ዳርጋ ዘየሎ እንዳኾነ ዝመጽእ ዘሎ።

ሓደ ካብቲ ፕረዚደንት ኢሳያስ ጽቡቕ ጌሩ ዝመልኮ እከይ ኣጣቑስካ ገማሚዕካ ብዋጋ ግጭትን ምትፍናንን ካልኦት ምንባር ስለዝኮነ፣ ሕብረተሰብ ብስኒትን ውህደትን መታን ከይነብሩ ስለዚ ድማ ኣንጻር ናይ ሓባር ዓማጺኦም መታን ከይመኽሩ ሓደ ብሄር ኣብ ልዕሊቲ ካልእ ከምዝሕንሕን፣ ሓደ ኣውራጃ ኣብ ልዕሊቲ ሓደ ከቢድ ምጥርጣር ከምዝህልዎ ዝገብር መርዚ ተነስኒሱ፣ ክብሪ ስራሕ ከይምዕብል ስለዚ ድማ ስምረት ስራሕተኛታት ከይዓዝዝ - ሓደ ማሕበራዊ ጉጅለ ነቲ ካልእ ዓቢ ንዕቐት ከምዘማዕብል ኮይኑ ተኾስኪሱ። ስለዚ ድማ ኩሎምቶም ህዝቢ ኤርትራ ንዘመናት ዝኾስከሶም ክብርታት፣ ፍትወት ሓቂ፣ ኣኽብሮት ዓበይቲ፣ ዘይምዝንግል፣ ኮነ ኢልካ ከምዝቡሕገጉን ብግምግሎም ብዝረኣዩ ባህርታት ከምዝትክኡን ተገይሩ። ብሓጺሩ እቲ መዕበያ ዝበደሎ ኢሳያስ ህዝቢ ኤርትራ ልክዕ ኣብቲ ንሱ ዝዓበየሉ ሃዋህው ክነብር ፈሪድዎ።

ሽሕካ ህዝቢ ኤርትራ ብዝከኣሎ ንምዕራዩ ይቻለስ እንተሃለወ፤ ገለ ኣዚዩ ንኡስ ክፋል ሕብረተሰብ ኤርትራ ስነምግባሩን ክብርታቱን ዝተቐዘፈ ይኸውን ኣሎ። እቲ ኩሎም መለኽቲ ኣብ ኣጋ ዕርብርቦም ዜዘውትርዎ ኣብ ህዝቢ ሶሊኽካ ፍልልያቱ እንዳመዝመዝካ ነንሕድሕዱ ከምዝፋለስ ምግባር ዝብል ኣምር። ዕላምኡ ብድሕሪቲ ዘይተርፍ ውድቀቱ ውድቀት ሃገር ከምዝስዕብ ምርግጋጽ ኮይኑ እዚ ውጥን ብዙሕ ጻዕርን ወጻኢታትን ፈሊስዎስ ብዙሓት ሰባት ኣብዚ ዕድዚ ጥራይ ከምዝዋፈሩን ኣብ መንገ ማሕበረኮማት ናይ ሃይማኖት ምትእኽኻባት ኣስሊኹ ብጻዕቂ ኣብ ወጻኢን ውሽጢ ሃገርን ህዝቢ ንምብትታን ናይ ዝስራሓሎ ዘሎ ጥጁእ ውዲት እነሆ ሕጂ ኣብ ሓድህድ ምውንጃል ደምበ ደለይቲ ፍትሒ ዘርጠብጠብ ኢሉ ዘይእዱብ መስርዓቱ ክዋዛዕ ክስራሓሉን ንርእን እዝንና ክንግብስን ይገብረና ኣሎ።

ህዝቢ ብዓሌት፣ ሃይማኖት፣ ቀንዲ ድማ ኣውራጃ ዝፈላለዩ ዕዮ ንምኳን - ቀንዲ ዕላማ ናይዚ መደብ ህዝቢ ኤርትራ ኣብዚ ቀረባ እዋን ኣንጻር ህግደፍ ዘለዎ ተቓውሞ እንዳሓየለ መጺኡ ስለዘሎ፣ ህዝቢ ኣብ ነንሕድሕዱ ከምዝገራጮ ንምግባር ኣውራጃዊ ቀሓር ምኹስኳስዩ። ፖለቲካዊ ዘመተ ናይዚ ምንቅስቃስ “ናይ ሓደ ውሉን ክፋል ሕብረተሰብ ዕላማ ኮይኑ” ንምምሳሌ ሰፊሕ ገበጓስ ኪኸየደሉ ንዕዘብ ዘሎና እዩ። ህዝቢ ኤርትራ ግን ልዕሊዚ ርካሽ ሃቕነ ስለዝበረኸ እቲ ውዲት ብዘይካ ቡቶም ማዕረቲ ዘመተ ዝሙፍካሶም ውሑዳት ሰባት ብህዝቢ ኤርትራ ሰማዒ እዝኒ ኣይረኽረክብን እዩ።

ኣብዚ ቅንያትዚ ውን ብመምርሒ ምልካዊ ጉጅለ፣ ገለ ደለይቲ ፍትሒ ኢና በሃልቲ ንውሉናት ሰባት ብሕርያ እንዳ ኣከቡ “ኣውራጃኻ ትፈርስ ኣላ፣ ኣውራጃ እከለ ሕማቕ ይሓስቡልካ ኣለዉ፣ ስልጣን ንሶም እንተሒዞም መዋእልካ ኣብቂዑ ማለትዩ” ዝብል ዕላላት እናነዛሕካ ኣብ ምሉእ ዕድሜና ሰሚዒናዮ ዘይንፈልጥ ዘረባ ብወግዒ ይንገር ኣሎ። መስደመም! ደላይ ፍትሒን ጽምኢ ሓርነት ኣሎኒ ብምባል ፍትሒ ስም ዝለበሰን ሃገር እንዳዘመሩ ዝወደቁ ሰማእታት ዝቐበረን ውድብ ከምዚ ዓይነት ነውራም ፖለቲካዊ መስመር ኪኸተል ምርኣይ ውርደትን ጓህንዩ! ክንዲዝኾነ ሎሚ ሓደ ዜጋ ሓንቲ ንእሽቶ ወብሳይት ይኹን ማሕበራዊ መራኽቢ እንተከፈቱ፣ ልክዕ ከምቲ ክዓቢ ከሎ ዝረኣዮ ባህርያት መራኽቢ ብዙሃን መንግስቲ ኤርትራ፣ ብጸርፊ ክጅምር፣ ዝብሎ ዘሎ ሓቅነቱ ናይ ምርግጋጽ ሓላፍነት ከይተገደሰ ኣብ ኣፉ ዝመጸሉ ክዛረብ፣ ክውንጅል ከነኣእስ ክትርኢ ክሳብ ክንደይ ጥበብ ሕልና ካብ ውሽጥና ተከዊሉ ኣሎ እዩ ዘረዳኣና።

ናይ መራኽቢ ብዙሃን ስነምግባር፣ ሕግታት ኣንጻር ጸለመ፣ ጽልእን ወገናውነትን ዘየፍቅድ ሕግታት ማዕከናት ዜና ከይተገንዘቡ፣ ኣብታ ንእሽቶ ዝረኽብዎ ናይ ወብሳይት ሓይሊ ኮይኖም ሰባት ንኣበርኽቶኦምን ብልሓም ጅግንነቶም ትብዓቶም ክውንጅሉ፣ ክፈርዱ፣ ነታ ዝርካባ ዓቕሚ ወብሳይት ብወገናውነት፣ ኣውራጃን ሃይማኖትን ክጥቀሙላ ዝረኣዩሉ ምኽንያት ድማ ሳዕቤን ናይዚ ሓድጊ ኢዩ። ናይ ምዝታይ ሃዋህው ባዶሽ ስለዝጸንሕ ግን ዝኾነ ዝመጸ ዝዕንድረሉ ኮይኑ ኣሎ። እቲ ንሃናጺ ምምኽኻር፣ ወይ ውን ቁጪም ነገር ዘለዎ ዛዕባ ንምዝታይ ዝደሊ ወገን፣ ልቡ ዝመልኣሉ ንጉዕዞ ለውጢ ዝመርሖ፣ ናይ ሓሳባትን ምህሮታትን ባይታ ዘጣጠሓሉ፣ ዝስማዕን ዘስምዕን ሓያል ኣካል ኣይረኽበን። እንታይ ደኣ ነናትካ ወይ ብሓባር ምስሓሰብካ ኣብ መንገኻ ነቲ ዝሓሰብካዮን ክትብሎ እትደሊን ብስልጡን ምብህሃል ክትቀባበሉ ከምኡ ብምግባር ድማ ናብ ዝጭበጥ መደምደምታ ክትበጽሓሉ እትኽእል መድረኽ ልዕሊ ኩሉ ድማ ንዕኡ ዝእንግድ ባህሊ ምስሳን ማለት እዩ።

እቲ ኻልኣይ ኣገዳሲ ነጥቢ ዝርከቡ ዓቕሞኻን ጸጋታትካን ኣብ ዝረብሕ መዓላ ምውግል ኢዩ። ሰባት ግዜ፡ ዓቕሚ፡ መሳለጥያ እንተሊይዎም ስለምንታይ ኢዮም ንጸርፍን ቀይቕን ዘባኸንዎ። ካብ ናይ ገዛእ ርእሶም ዛዕባ ይኹን እንተላይ ካብቲ ክገድእ ዝነቐለ ተርእዮታት ንኹሉ ዘርብሕ ጽሑፋት ወይ ናይ ዘተ መኣድታት ዘይፈጥሩሉ።

ብሕጊ ዝሰርሕ፤ ብዙሕነት ዘለዎ፤ ብሕግታት ፕረስ ዝግለጽ ሳዕቤናት ምጽላምን ፍርዲ ምሃብን ዝፈልጥ፡ ብሓሶት ዜና ምፍናውን መርተያ ናይ ዘይምቕራብን ሳዕቤን ዝርዳእ ዓቕሚ ስለዘየሎ፤ ከምኡ ምግባር ድማ ባህሊ ጌሩ ስለዘስረጸ፡ ከምቲ ክዓቢ ከሎ ዝረኣዮ ልምድታት ማዕከናት ዜና ብምዝውታር መንገዲ ዕንወት ይኸተል። ከምኡ ስለዝኾነ ኢዩ ድማ ብዙሓት ወገናት ኣብ መንጎ እቲ መንግስቲን ተቓውሞትን ፍልልያት ዝስእንሉ እዋን ዝርከብ። ብሓሳባት ውልቀሰባት ወይ ጸብብቲ ጉጅለታት ምንባር ከምዘይከኣል ኣጸቢቐ ዝፈልጥ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ክንዲ ኣብ ትእዛዝ ኣብ ምብህሃል፡ ኣብ ክንዲ ኣብ ሕገ ኣብ ሕልና ዝኣምን ህዝቢ'ዩ። ህዝቢ ኤርትራ፡ ኣብ ባይቶ ኣሕዋት ብምምኽኻር ዝውሰን፡ ካብ ንእሽቶን ካብ ዓብን፡ ካብ ሓያልን ካብ ድኹምን ልቦናን ጥበብን ዝቐበል ሕብረተሰብ'ዩ ውሳኔታቱ ብምስትውግልን ምክብባርን ዝበጽሖም፡ ዝዓዮ ዘበለ ስራሕ ከኣ ብምሉእ ተሳትፎ ወፈራ ኣሕዋት ዝዓምሙ ሕብረተሰብ'ዩ።

ነቲ ኣብ ሃገር ጸኒዑ ዘሎ ዓማጺ ምልኪ ምእላይ ብዘይካ ነዞም ክብርታት እዚኣቶም ብምሕያል ብኻልእ መገዲ ከምዘይሰልጥውን ኣጸቢቐ ዝፈልጥ ህዝቢ'ዩ። ነዚ ስለዝርዳእ'ዩ እቲ ምልካዊ ጉጅለ ህዝቢ ኤርትራ ኸይሓብር ቀንዲ ዕላማኡ ጌሩ ዝሰርሕ። ብዘይፍቓድ ሓፋሽን ሓይልታት ምክልኻሉን ዝጸንዕ ምልኪ ስለዘየሎ፡ ኣብቲ ህዝቢ ኤርትራ ብሓደ ድምጺ ለውጢ ኸርኢ ዝውስነሉ መዓልቲ፡ እቲ ምልኪ ብዘይምልክት ክበንን ምኽኻር ርጉጽ ሓቂ'ዩ። እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ ነጥብታት ከም ኣብነት ደኣ ተዘኪሮም እምበር፡ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ብፍላይ ድማ ኣብ ልዕሊ እዚ ሓድሽ ወለዶ ዝረኣዩ ዘለዉ ሳዕቤናት ሓድጊ ባህርያት መላኺ ስርዓት ኢሳያስ ብዙሓት ኢዮም።

ጸርፊ ሓደ ካብቶም ኣዚዩ ዘሰክፍ ግን ከኣ ልሙድ ዝኾነውን ዘሎ ባህሊ ኢዩ። ንሙቕራብ እትምነየለንን እትምነየሎምን ሰባት ከይተረፉ፤ ኣእዛንካ ዝኹርኩሕ ጸርፊ ክስንዝሩ ክትሰምዕ ከሎኻ ኣዚዩ ዘሕዝን ኢዩ። ምክብባር ዝበሃል ጠፊኡ፤ ሰባት ዝዛረቡሉ ዘለዉ ቀንዲ ሓሳብ ገዲፎም ክዘናጠሉ ምርኣይ፤ ሳዕቤን ናይቲ ኣብ ሓሳባት ተዛሪቡ ዘይፈልጥ፤ ብሓሳባትን ምጉትን ክረትዮምን ከእምኖምን ንዘይከኣለ ሰባት ብመንገዲ ቅትለት ባህርያት ከካፍእ ናይ ዝውዕል ስርዓት ህግደፍ ኣስራርሓ ኢዩ። እቲ ዘገርም ብርክት ዝበሉ ሰባት፤ ጸርፊ ኣብ ሕብረተሰብና ገኒኑ ኣሎ ኢሎም ክእርሙ ይብገሱ እዮ፤ እቲ ናይ ለበዋ መልእኽቶም ንባዕሉ ብጸርፍን ዘለፋን ዘይተሰነየ ንምግባሩ ይጻገሙ። ጉዳያት ሓቅነቶም ምጽራይ፡ ብጭብጢን መርተያን ምድጋፍ፤ ብጌጋ ሓቤሬታ እንተሂብካ ድማ ምእራም ዝበሃል ኣብ ባህርያት ናይ እዚ ዘሎ ወለዶ ብዙሕ ኣይረኣይን። ምኽንያቱ ሓድጊ ናይ መንግስቲ ኤርትራ፤ ሓታቲ ዘይብልካ ዝደለኻዮ ምዝራብ፡ ጭብጢ ዘይብልካ ብዘይተሓታትነት ምውንጃል፡ 03 ብዝበሃል ሽቦ ኣልቦ ፈነወ መስረት ዘይብሉ ወረ ምዝርጋሕ፡ ሓደ ካብቶም ሓድግታት ናይቲ መንግስቲ ኤርትራ ዘተኣታተዎም ባህርታት ኢዮም።

ንኸሎም እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ ጠንቂ ዝኾኑ ባህርያት ዝብድህ ሓደ ሕቶ ግን ኣሎ። ንሱ ድማ ከምዚ ዝስዕብ ኢዩ። ሕራይ እቲ ጠንቂ ዝኾነ ስርዓት ህግደፍ ሕማቕ ምሂርዎም፤ እዞም ኣብ ወጻኢ ዝቐመጡ ዘለዉ'ኸ፤ ኣብ ወጻኢ ኣብ ምዕቡል ሃገር እንዳተቐመጡ፤ ኣብ ፓርላማታት ናይተን

ዝነብሩለን ሃገራት ሰባት ብስልጡን አገባብ ናይ ሓሳባት ምልውዋጥ ክገብሩ እንዳረካዩ፤ ክብረት ወዲ ሰብ እንታይ ሙሻኑ ብቲ ንባዕሎም ተዋሂብዎም ዘሎ ክብረት እንዳስተማቑሩ፤ መራሽቢ ብዙሃን ሞያዊ ስነምግባር ሓልየን ዘረጋገጸኡን ጭብጥን ጥራይ ክዛረባ ከምኡ እንተዘይገይረን ድማ ተቐባልነትን ክወድቅን ክሕተታን እንዳረካዩ፤ እቲ ዘለዉዎ ኣከባቢን ህይወትን ኣይምህሮምን ዲዩ? ዝብል ሕቶ ክለዓል ባህርያዊ ኢዩ።

ናይ ሎሚ ኣይግበሮምበር ኤርትራ ብጭዋ ባህላ፤ ብዓሚቕ ክብርታታ እትልል ሃገርያ ዝነበረት። ስነምግባር፤ ክብረት፤ ጸዕሪ፤ ፍቕሪ ሓቂ፤ ምቕሉልነት፤ ሓበን ብሃገር፤ ወዘተ... ጎረባብቲ ዝቐንኡሉ ኤርትራዊ ትዕድልቲ'ዮም ኔሮም። ሎሚ ኩሎምዞም መሰረት ናይ ጥዑይ ሕብረተሰብ ዝኾኑ ክብርታት ትኑ ኢልካ ከምዝጠፍኡ ይግበር ኣሎ። ስለዚ'ዩ እምበኣር ወድቀት ኤርትራ ዜሻቕሎም ወገናት ልዕሊቲ ኣብ ህንጻን ቁጠባን ኣጋጢሙ ዘሎ ውድቀት ኣብ ክብርታትን ኣተሓሳስባን፤ ኣብ ታሪኽን መንፈስን፤ ኣብ ባህልን ሰብኣውነትን፤ ኣብ እምነትን ስነምግባርን ኣጋጢሙ ዘሎ ዕንወት ኬሻቕሎም ዝግባእ።

ኣብ መበል 21 ክፍለ ዘመን ኮንካ ንክትሰምዖ ዘነውር ጸርፊ፤ ኣብ ዘመነ እምኒ ውን ዘይነበረ ብሃውሪ ናይ ምዝራብ ልምዲ፤ ዘረባ ክልተ ወገን ከይሰምዐ ምስ ውሕጅ ዝጉተት ስምዒታዊ መርገጺታት ወዘተ... ክጠፍእ፤ ወይ ውን ብዉሑዱ ኪገድል ህዝቢ ክመክር ይግባእ። ምክንያቱ በዚ ዘለዎ መንገዲ ተቐጺሉ፤ ካብዚ ሕጂ ዘላቕየና ዘሎ ማእሰርትን ስደትን ብዘይንእስ፤ ንሓዋሩ ንቐጻልነት ጥዑይ ኤርትራዊ ሃገራዊ ስነኣእምሮ ኣብ ሓደጋ ዘእቱ ተርኢዮ እዩ። ብሓጺር ኣበሃህላ፤ ንስልጣንን ባህላዊ ሓርነትን እንተዘይጽዒርና፤ መላሺ ስርዓት ብኣካሉ እንተኸደ፤ ሓደገኛ ነውርታቱ ምስ ጁጅ ማጁጁ ምሳና እንዳነበረ፤ ብስጋ እምበር ብመንፈስ ሓራ ዘይኮነ ሕብረተሰብ ክንከውን ክፈርደና ኢዩ።